

Treball, Gènere i Organització Social de l'Atenció

Codi: 44036
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313228 Política Social, Treball i Benestar	OB	0	2

Professor/a de contacte

Nom: Vicent Borrás Català

Correu electrònic: vicent.borras@uab.cat

Equip docent

Vicent Borrás Català

Enrico Mora

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Prerequisits

Cap

Objectius

L'objectiu general del mòdul és garantir l'adquisició dels continguts, competències i habilitats necessàries per al coneixement del conjunt del treball socialment imprescindible per a la reproducció i el benestar quotidià de les persones. En particular, es posa èmfasi en la distribució desigual d'aquest treball entre els diferents grups socials i en les principals polítiques que es duen a terme per intentar pal·liar les desigualtats per raó de gènere que aquesta situació provoca. I al mateix temps, coneixer la construcció social dels cosos la seva vulnerabilitat i la utilització política. Aquest coneixement ha de propiciar el necessari grau d'especialització per tal afrontar les diferents realitats i reptes que presenten el treball i el benestar entesos en sentit ample, en les societats europees.

Competències

- Aplicar l'enfocament de gènere a l'anàlisi de la relació entre mercat laboral, cures i desigualtats socials.
- Dissenyar, implementar i avaluar polítiques sociolaborals que incideixin en la relació entre treball, ocupació i benestar.
- Proposar solucions innovadores i emprenedores en el seu camp d'estudi.
- Utilitzar i gestionar informació bibliogràfica i recursos informàtics en l'àmbit d'estudi.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar els coneixements adquirits a l'anàlisi de les polítiques de benestar i, a partir d'aquí, generar orientacions per al disseny i la posada en pràctica d'aquestes.
2. Identificar i distingir els conceptes, les categories i les teories principals que permeten apropar-nos al treball i al benestar des d'una perspectiva de gènere.

3. Identificar les principals problemàtiques entorn del social care (o cura socialment organitzada) en les societats europees.
4. Interpretar les principals línies d'actuació que aborden la relació entre treball, benestar i desigualtats de gènere.
5. Proposar línies d'actuació en matèria de polítiques d'igualtat entre homes i dones i en polítiques de temps de treball, en clau de gènere.
6. Proposar solucions innovadores i emprenedores en el seu camp d'estudi.
7. Utilitzar i gestionar informació bibliogràfica i recursos informàtics en l'àmbit d'estudi.

Continguts

1. Marc conceptual: Treball, temps i gènere.
2. El concepte de gènere i cos: desigualtat social i estratificació corporal
3. La corporalitat com a projecte patriarcal, colonial, capitalista: la corporalitat com objecte polític.
4. El treball de cura: de l'àmbit privat a l'esfera pública
5. Models de benestar i d'organització social de la cura a Europa: crisis, austeritat i reptes per a les polítiques d'igualtat
6. Treball i cura: perspectives des del curs de la vida
7. Canvis en la divisió sexual del treball: nous subjectes, noves realitats
8. Cap a una nova organització social de la cura: les polítiques de temps, les polítiques de cura

Metodologia

El mòdul es planteja en forma de seminari. Això implica la presència i la participació activa de l'alumnat (discussió i presentació de textos i de les activitats en grup, entre d'altres). Cal garantir un mínim del 80% d'assistència a les sessions del mòdul.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques i activitats de comprensió de conceptes a l'aula	26	1,04	2, 4
Tipus: Supervisades			
Debats i presentació de resultats a l'aula	8	0,32	1, 4, 5, 6
Tipus: Autònomes			
Elaboració d'un assaig individual i d'activitats en grup	105	4,2	1, 4, 5, 6, 7

Avaluació

S'avaluarà el mòdul en el seu conjunt. L'avaluació continuada incorpora tres tipus d'evidències:

- 1) Participació activa en la discussió i anàlisi de lectures (10%). El detall de les activitats estarà disponible al campus virtual.
- 2) Un assaig individual sobre l'estat de la qüestió teòrica en relació a alguna de les temàtiques proposades en el conjunt del mòdul (50%).
- 3) Preparació, presentació escrita de treballs al voltant de lectures i temes de discussió proposats. El detall de les activitats estarà disponible al campus virtual.

Totes les entregues han de complir amb les normes i requisits acadèmics bàsics.

Cal garantir el 80% de l'assistència a classe.

No es preveuen activitats de reavaluació.

Per favor, tingueu present les normes acadèmiques bàsiques sobre com citar i evitar el plagi (<https://www.uab.cat/doc/GuiaCitesiPlagiEstudiants>)

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Ensayo individual	50%	6	0,24	1, 4, 5, 6, 7
Participació en la discussió i l'anàlisi de les lectures	10%	2	0,08	2, 4
Preparació, presentació escrita i defensa oral de les activitats en grup	40%	3	0,12	1, 3, 5, 6, 7

Bibliografia

Adam, Barbara. (1999) "Cuando el tiempo es dinero. Racionalidades del tiempo y desafíos a la teoría y práctica del trabajo", *Sociología del Trabajo*, 37: 5-38.

Balbo, Laura (1982) "The servicing work of women and the capitalist state", *Political Power and Social Theory*, vol. 3, pp. 251-270.

Balbo, Laura (1991) *Tempi di vita*, Milano: Feltrinelli.

Balbo, Laura (1978) "La doppia presenza", *Inchiesta*, nº32 (traducción castellana en Borderías; Carrasco; Alemany, 1994).

Belloni, Maria Carmen, Boulin Jean Ives, Junter-Loiseau Anne(2000). "Del tiempo de trabajo a los tiempos de la ciudad", en Maruani, M; Rogerat, C. Torns, T (dirs.) *Las nuevas fronteras de la desigualdad. Hombres y mujeres en el mercado de trabajo*. Barcelona: Icaria editorial.

Benería Lourdes (1981) "Reproducción, producción y división sexual del trabajo", *Mientrastanto* nº6.

Bettio Francesca, Paltenga Janneke, (2004): "Comparing care regimes in Europe". *Feminist Economics*, 10 (1), pp. 85-113.

Bettio Francesca, Simonazzi Annamaria, Villa Paola, (2006) "Changes in care regimes and female immigration: the «care drain» in the Mediterranean", en *Journal of European social policy*, vol 16, nº 3, 271-285, [traducción castellana en Carrasco; Borderías; Torns, 2011).

Bimbi Franca, (1995) "Metafore di genere tra lavoro pagato e non pagato. Il tempo nei rapporti sociali di sesso", *POLIS*, IX/3

Bimbi Franca (1999) "Measurement, Quality and Social Changes in Reproduction Time: the twofold presence of Women and Gift economy", en Hufton - Kravaritou (eds). (1999).

Borderías Cristina, Carrasco Cristina, Alemany Carme (1994)) *Las mujeres y el trabajo: rupturas conceptuales*, Barcelona-Madrid: FUHEM-ICARIA.

Borràs Vicent, Torns Teresa, Moreno Sara (2007) "Las políticas de conciliación: políticas laborales versus políticas de tiempo", *PAPERS*, nº 83, pp. 83-96.

Brullet Cristina (eds)(2009) *Temps i cura. La corresponsabilitat social de la cura a la vida quotidiana*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania.

Burchell Brendan, Fagan Collette O'brien Chatherine Smith, Mark (2007) *Working conditions in the European Union: the gender perspective*,

Eurofound. (<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef07108.htm>).

Butler, Judith (2017). Vulnerabilidad corporal, coalición y la política de la calle. *Nómadas*, n. 46, pp. 13-29.

Carrasco Cristina (ed.) (2001) *Tiempos, trabajos y género*, Barcelona: Universitat de Barcelona.

Carrasco Cristina, Borderías Cristina, Torns Teresa, (2011) *El trabajo de cuidados. Historia, teoría y políticas*. Madrid: La Catarata.

Carrasco Cristina, Mayordomo Maribel, Domínguez Marius, Alabart Anna (2004) *Trabajo con mirada de mujer. Propuesta de una encuesta de población activa no androcéntrica*, Madrid, CES.

Carrasquer Pilar(2003). "Trabajo y empleo: La doble presencia femenina. Una aproximación a la realidad laboral de las mujeres". Ponencia en "Jornada "Otra mirada a la vida de las mujeres". Concejalía de la Mujer-Ayuntamiento de Palencia, Palencia.

Carrasquer Pilar (2002) "¿En los límites de la modernidad? Trabajo y empleo femenino precario en España", *Sistema* nº167, pp 73-99.

Carrasquer Pilar (2013) "El redescubrimiento del trabajo de cuidados: algunas reflexiones desde la sociología", *Cuadernos de Relaciones Laborales*, vol. 31, nº 1, pp. 91-113.

Chávez Mac Gregor, Helena (2013) Necropolítica. La política como trabajo de muerte. *Revista Ábaco*, vol. 4, n.78, pp. 23-30.

Colectivo IOE(1996) *Tiempo social contra reloj. Las mujeres y la transformación en los usos del tiempo*, Madrid: Instituto de la Mujer.

Cordoni Elena(1993) "Las mujeres cambian los tiempos", *Cuadernos de Relaciones Laborales*, nº 2, pp. 221-237.

Craig, L.; Powel, A. (2011) "Non-standard work schedules, work-family balance and the gendered division of childcare", *Work, employment and society*, vol 25, nº 2, pp. 274-291.

Crompton Rosemary, Crockmann Michaela, Lionette Clare 2005): "Attitudes, women's employment and the domestic division of labour", *Work Employment & Society*, vol. 19, nº 2, p. 213-233.

- Crompton Rosemary (ed.) (1999) *Restructuring gender relations and employment. The decline of male breadwinner*, Oxford: Oxford University Press.
- Daly Mary, Lewis Jane (2011) "El concepto de 'social care' y el análisis de los estados de bienestar contemporáneos", en Carrasco- Borderías-Torns (2011).
- De la Fuente Maria (coord.) (2008) *Polítiques locals dels temps. Gènere, ciutat i benestar quotidià*. Barcelona: ICPS.
- Doti Sani Giulia Maria(2014) "Men's Employment Hours and Time on Domestic Chores in European Countries", *Journal of Family Issues*, Vol. 35, ° 8, pp. 1023- 1047.
- Durán Maria Angeles (2006) *El valor del tiempo*, Madrid: Espasa.
- Dorbin Susan, Tomlinson Jennifer (2010) "Female part-time managers: networks and career mobility". *Work, employment and society*, vol. 24, nº 4, pp. 621-640.
- Elias Norbert (1997) *Sobre el tiempo*, Madrid: FCE.
- Enguix, Begonya (2012) Cultivando cuerpos, modelando masculinidades. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, vol. LXVII, n.1, pp. 147-179.
- Esteban, Mari Luz (2013). *Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*. Barcelona: Ediciones Bellaterra.
- Eurostat (2006)"How is the time of women distributed in Europe?" *Statistics in Focus. Populations and Social Conditions*, nº 4.
- Folbre Nancy(2011) "Medir los cuidados. Género, empoderamiento y la economía de los cuidados" en Carrasco; Borderías; Torns (2011) pp. 278-304.
- Fraise Geneviève (2000): "Servidumbre, servicios de proximidad y democracia" en M. Maruani, Ch. Rogerat, T. Torns, *Las nuevas fronteras de la desigualdad*. Barcelona: Icaria, pp. 227-232.
- Gregory Abigail, Milner Susan(2009) "Editorial: Work-life Balance: A Matter of Choice?" *Gender, Work and Organization*. Vol. 16 No. 1, pp. 1-13. Disponible en:
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0432.2008.00429.x/epdf>
- Gremillion, Helen (2005). The Cultural Politics of Body Size. *Annual Review of Anthropology*, n. 34, pp. 13-32.
- Harcourt, Wendy (2011). ¿Qué son las políticas corporales? En: *Desarrollo y políticas corporales. Debates críticos en género y desarrollo*. Barcelona: Edicions Bellaterra, pp. 25-55.
- Hufton, o.-Kravaritou, y. (1999) *Gender and the use of time*, La Haya: Kluwer Law Int.
- Izquierdo, María Jesús (2004). "Sistema sexo/género". En: AA.VV. *Formación y acreditación en consultoría para la igualdad de mujeres y hombres*. Gasteiz: Emakunde, pp. 113-143.
- Jenson Jane (2012) "The new maternalism: What has happened to women in social policy design?" Ponencia presentada en "Deconstructing and Reconstructing Mother: Regulating Motherhood in International and Comparative Perspective". ISERP Columbia University.
- Kan Man Yee, Sullivan Oriel, Gershuny Jonathan (2011). Gender Convergence in Domestic Work: Discerning the Effects of Interactional and Institutional Barriers from Large-scale Data. *Sociology*, 45(2): 234-251.
- Karamessini Maria, Rubery Jill (2014) "The Challenge of Austerity For Equality. A consideration of eight European countries in the crisis", *Revue de l'OFCE*, vol. 2, nº133, pp. 15-39. Disponible en :
http://www.cairn.info/article.php?ID_ARTICLE=REOF_133_0015

- Le Breton, David (2002). *La sociología del cuerpo*. Buenos Aires: Nueva visión.
- Leccardi Carmen (1996) "Rethinking social time, feminist perspectives". *Time and Society*, 5(2): 169-186.
- Leccardi Carmen (2002): "Tiempo y construcción biográfica en la "sociedad de la incertidumbre": reflexiones sobre las mujeres jóvenes". *NÓMADAS*, nº 16, pp. 42-50.
- Disponible en: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=105117941004&idp=1&cid=374512>
- Legarreta Matxalen (2008) "[El tiempo donado en el ámbito doméstico](#): reflexiones para el análisis del trabajo doméstico y los cuidados", *Cuadernos de relaciones laborales*, 26 (2): 45-69
- Letablier Marie Thérèse (2007) "El trabajo de "cuidados" y su conceptualización en Europa", en C. Prieto (ed.), *Trabajo, género y tiempo social*, Madrid, Hacer-UCM.
- Lewis Jane (2001) "The decline of the male breadwinner model: implications for work and care", en *Social politics*, 8 (2). pp. 152-169
- Lewis Jane (2008) "Gender and welfare state change", en S. Leibfried- S. Mau, (eds.) *Welfare states: construction, deconstruction, reconstruction*, Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Lewis Jane (2011) *Work-family balance, gender and policy*, Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Lewis Jane (2011) "Género, envejecimiento y el 'nuevo pacto social': la importancia de desarrollar un enfoque holístico de las políticas de cuidados", en Carrasco; Borderías; Torns (2011).
- Lewis Jane (ed) (1998) *Gender, social care and welfare state restructuring in Europe*, Aldershot: Ashgate.
- Luröl Martine, Pelisse Jérôme (2002) « Les 35 heures des hommes et des femmes » *Travail, genre et sociétés*, nº 8, p. 167-192.
- Lyon Dawn, Glusksman Miriam (2008): "Comparative Configurations of Care Work across Europe". *Sociology*, nº 42 (1), pp. 101-118.
- Lyonette Clare, Kaufman Gayle, Crompton Rosemary (2011) " 'We both need to work': maternal employment, childcare and health care in Britain and the USA ", *Work, employment and society*, vol 25, nº 1, pp. 34-50.
- Macinnes Jhon(2005), "Diez mitos sobre la conciliación de la vida laboral y familiar", *Cuadernos de Relaciones Laborales* nº 23, vol 1, pp. 35-71.
- Martínez Barreiro, Ana (2004). *La construcción social del cuerpo en las sociedades contemporáneas*. Revista Papers, n. 73, pp. 127-152.
- Maruani Margaret, Rogerat Chantal, Torns Teresa (dirs) (2000) *Las nuevas fronteras de la desigualdad. Hombres y mujeres en el mercado de trabajo*, Barcelona: Icaria.
- Moss Peter (Ed.) (2004) *Care work in Europe. Current understanding and future directions*, Informe consolidado en <http://144.82.35.228/carework/uk/reports/index.htm>.
- Mückenberger Ulrich (2011). Local Time Policies in Europe. *Time & Society* 20(2), 241-273
- Nakano Glenn, Evelyn (2000) Creating a caring society *Contemporary Sociology*, Vol. 29, No. 1, pp. 84-94
- O'Reilly, Jacqueline, Nazio Tiziana (2014) "Compromising conventions: Attitudes of dissonance and Indifference towards full-time Maternal employment in Denmark, Spain, Poland and the UK", *Work, employment and society*, vol. 28, nº 2, pp. 168-188.
- Perrons, Diane (2005) "Gender mainstreaming and Gender Equality in the New (market) Economy: an Analysis of Contradictions", *Social Politics* nº 12, pp. 398-411.

- Perrons, Diane (2009) *Women and Gender Equity in Employment Patterns, progress and challenges*. IES Working
- Phipps, Alison (2014). Neoliberalism and Neoconservatism: Framing the Politics of the Body. In: *The Politics of the body*. Cambridge: Polity Press, pp. 7-19. Paper: WP23.
- Platenga, Janneke; Remery Chantal; Rubery Jill (2008) *Gender mainstreaming of employment policies. A comparative review of 30 European countries*. Disponible en: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2059&langId=en.
- Pietro, Carlos. (2007) "De la "perfecta casada" a la "conciliación de la vida familiar y laboral" o la *querelle des sexes* en la modernidad española", en C. Prieto (ed.) *Trabajo, género y tiempo social*, Barcelona-Madrid: Editorial Hacer - Editorial Complutense.
- Prieto Carlos. (eds) (2015) *Trabajo, cuidados, tiempo libre y relaciones de género en la sociedad española*. Madrid: Ediciones Cinca.
- Quintana Inma (2010) *Polítiques urbanes del temps. Marc conceptual i operatiu*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Quintana Inma (2011) *Les polítiques dels nous usos del temps en els municipis petits de la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Ranson, Gillian. (2012) "Men, Paid Employment and Family Responsibilities: Conceptualizing the 'Working Father'", *Gender, Work and Organization*, vol. 19, No. 6, pp. 741-761.
- Rodríguez Díaz, Susana y Ferreira, Miguel A.V. (2010) Desde la *Dis-Capacidad* hacia la diversidad funcional. *Revista Internacional de Sociología*, vol. 68, n.2, pp. 289-309.
- Rubery, Jill; Figueiredo Hugo; Smith Mark; Grimshaw Damian; Fagan Colette. (2004) "The ups and downs of European gender equality policy", *Industrial Relations Journal*, vol. 35 n° 6, pp. 603-628.
- Rubery, J.; Urwin, P. (2011) "Bringing the employer back in: why social care needs a standard employment relationship", *Human Resource Management*, vol. 21, n° 2, pp. 122-137.
- Rubery, Jill; Rafferti, Anthony. (2013) "Women and recession revisited", *Work, employment and society*, vol. 27, n° 3, pp. 414-432.
- Sánchez- Mira, Nuria (2020) Work-Family Arrangements and de Crisis in Spain. Balkanized Gender Contracts?. *Gender, Work and Organization* 27(6), 944-970. <https://doi.org/10.1111/gwao.12417>
- Sánchez- Mira, Nuria; O'Reilly Jacqueline. (2019). Household Employment and The crisis in Europe. *Work, Employment and Society* 33(3), 422-443. <https://doi.org/10.1177/0950017018809324>
- Sandor, Eszter (2011) *Part-time work in Europe*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Disponible en: http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2010/86/en/3/EF1086EN.pdf
- Siim, B. (2000) *Gender and citizenship politics and agency in France, Britain and Denmark*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Simonazzi Annamaria (2009) "Care regimes and national employment models". *Cambridge Journal of Economics*, 33 (2), pp. 211-232.
- Singly François de (1999) *Une construction sociologique des temps maternel et paternel*, a Hufton - Kravaritou (eds.)
- Tobio Constanza (2005) *Madres que trabajan: dilemas y estrategias*, Madrid: Cátedra.

Soley-Beltran (2012) 'Muñecas que hablan'. Ética y estética de los modelos de belleza en la publicidad y moda. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, vol. LXVII, n.1, pp. 115-146.

Thomas, C. (1993): "De-constructing concepts of care", *Sociology*, 27 (4), pp. 649-669. [versión en castellano en Carrasco, Borderías y Torns (2011) El trabajo de cuidados]

Torns Teresa, Miguelez Fausto (Coord) (2000) *Tiempo y ciudad*, Barcelona: Consell Econòmic i Social de Barcelona.

Torns Teresa (2011) "El tiempo de trabajo de las mujeres: entre la invisibilidad y la necesidad", en Carrasco, C. (ed.) *Tiempos, trabajos y género*, Barcelona: Universitat de Barcelona, pp. 133-147.

Torns Teresa (2005) "De la imposible conciliación a los permanentes malos arreglos", *Cuadernos de Relaciones Laborales*, nº 23, vol. 1, pp. 15-33.

Torns Teresa (2008) "Tiempos de trabajo, tiempos de vida", *Gaceta sindical: reflexión y debate*, nº. 10, pp. 253-274.

Torns Teresa (2008) "El trabajo y el cuidado: cuestiones teórico-metodológicas desde la perspectiva de género", en *Empiria: Revista de metodología de ciencias sociales*, nº 15, pp. 53-73.

Torns Teresa (2004) "Las políticas de tiempo: un reto para las políticas de bienestar", en *Revista andaluza de trabajo y relaciones laborales*, nº13.

Torns Teresa, Borràs Vicent, Carrasquer Pilar (2003-04) "La conciliación de la vida laboral y familiar: ¿un horizonte posible?", *Sociología del Trabajo*, nº50, pp.111-137.

Torns Teresa, Miguelez Fausto (coords.) (2006) "El tiempo de trabajo. Balanç d'actuacions a la Unió Europea", en CESB-NUST, *Noves organitzacions del temps de treball*, Barcelona: Consell Econòmic i Social de Barcelona-Ajuntament de Barcelona.

Torns Teresa, Borràs Vicent, Morenos Sara, Recio Carolina (2008) "Las actuaciones sobre el tiempo de trabajo", *Sociología del Trabajo* nº 63.

Torns Teresa, Carrasquer Pilar, Parella Sònia, Recio Carolina (2007) *Les dones i el treball a Catalunya: Mites i certeses*, Barcelona: ICD.

Torns Teresa, Borràs Vicent, Moreno Sara, Recio Carolina (2012) "El trabajo de los cuidados: un camino para repensar el bienestar", *PAPELES de relaciones ecosociales y cambio global*, nº 119, pp. 93-102.

Torns Teresa, Recio Carolina (2012) "Las desigualdades de género en el mercado de trabajo: entre la continuidad y la transformación", *Revista de Economía Crítica*, nº14, segundo semestre, pp. 178-202.

(*) La Programació detallada del mòdul disponible al campus virtual inclou una bibliografia específica per a cada tema i sessió.

Programari